

Presentació de llibre La cura del món, dels altres i d'un mateix

Bona tarda a tothom,

En primer lloc vull agrair la confiança que m'ha mostrat el Copríncep a fi de presentar aquest llibre que recull les intervencions que es varen fer en el marc de la càtedra de pensament cristià del Bisbat d'Urgell durant el mes de maig del 2022.

La proposta va arribar en el moment en què vaig deixar el meu lloc públic i vaig retornar a la meua vida privada, per tant en un moment de canvi on aquesta activitat ha estat molt benvinguda perquè m'ha permès recuperar temps de reflexió i de lectura pausada. També, certament, amb la voluntat de fer un exercici de síntesi i d'endinsar-me en el món del pensament a partir d'uns textos dels quals intentaré compartir una part amb tots vosaltres.

Ja us avanço que el tema del llibre no em resulta aliè. Entendreu que la gestió de la Covid va suposar tenir el concepte de cura molt present, i segurament la meua professió, la docència, és també un referent del que suposa tenir cura dels altres. Per tant ja us puc avançar que he gaudit amb la lectura del llibre i de les propostes que hi fan els seus autors, així com m'han enriquit les referències que hi he trobat i que m'han permès anar més enllà en la reflexió.

La cura d'un mateix, dels altres i del món, quin univers més ampli que se'ns obre davant i quantes persones sàvies hi ha dedicat les seves anàlisis. Les grans preguntes que sempre acompanyaran l'ésser humà i que els filòsofs grecs ja varen plantejar en tota la seva plenitud.

I aprofito per fer un parèntesi, i demanar-me, demanar-nos per quina raó la filosofia ha deixat d'ocupar un espai important en els currículums educatius, per quina raó hem volgut considerar que ensenyar a pensar, a partir dels pensaments de la tradició grecoromana ja no ens és d'utilitat, però aquest seria un altre gran debat, que potser algun dia podrem organitzar amb temps i ganes d'aprofundir-hi. La lògica de la utilitat materialista ens ha desviat per camins segurament no sempre adequats per esdevenir éssers humans en comunió amb nosaltres mateixos, amb els altres i amb el món que ens envolta.

El llibre s'inicia amb un proemi de l'Arquebisbe d'Urgell i Copríncep d'Andorra on situa de manera precisa el valor de tota la reflexió que podem fer al voltant

d'aquest tema i cito: tenir cura és una manera de donar-se a l'altre i en aquesta donació hi ha també la transformació de l'ésser del donant.

A partir d'aquesta primera reflexió que de ben segur ens interpel·la a tots i ens ajuda a endinsar-nos en el tema que hem de tractar, permeteu-me que us faci arribar les reflexions que m'han suscitat diferents parts de llibre.

No en faré una síntesi acadèmica, en aquest tipus de presentacions crec que és més enriquidor oferir-ne una lectura subjectiva, remarcant aquells elements que més m'han fet pensar com a lectora, a fi de motivar-vos a tots vosaltres a una lectura personal i a una recerca pròpia de la bibliografia que es cita a fi d'ampliar els referents personals en aquesta temàtica. Els llibres dels pensadors són sempre esquers per anar més enllà, per efectuar una recerca quan un autor ens crida l'atenció amb algun del seus pensaments i volem aprofundir-hi. Si després d'aquesta intervenció us motiva saber-ne una mica més, hauré aconseguit compartir amb vosaltres les inquietuds positives que m'han despertat a mi mateixa.

Podem tenir cura del món, tenir cura dels altres sense tenir cura de nosaltres mateixos?

Aquesta ha estat la pregunta que més vegades m'he fet a mi mateixa quan llegia els diferents articles que configuren el llibre i la resposta a la qual he arribat és que sens dubte no, sense la cura d'un mateix, difícilment arribarem a desenvolupar les capacitats que són necessàries per relacionar-nos amb els altres i amb el món que ens envolta.

La cura de nosaltres mateixos la desenvolupa amb gran mestria, i no és cap novetat, Francesc Torralba, doctor en Filosofia i en Teologia, professor de la Universitat Ramon Llull, en la darrera part del llibre. Amb un viatge des de la filosofia antiga, amb Sòcrates i Plató com a mestres arribem a la idea que podem salvar-nos si tenim cura de nosaltres mateixos, que la cura d'un mateix s'ha de completar amb la transformació del propi sistema de valors, cosa sempre complexa.

El viatge en el pensament continua i s'atura a Michel Foucault, el filòsof francès, un dels pensadors més importants del segle XX. Us recomano les pàgines que s'hi dediquen en el llibre (on els filòsofs grecs com ja he dit, però on també Hegel, Nietzsche, Heidegger ocupen el seu lloc) perquè l'autor, Francesc Torralba,

el situa en el seu context i analitza amb mestria com la cura d'un mateix esdevé un eix central en la configuració de l'ésser humà.

Llegir fragment pàgina 104 : “Tenir cura d'un mateix és saber governar....per mantenir l'autodeterminació”.

Crec que amb aquest fragment podem entendre que tenir cura d'un mateix és un exercici per tota la nostra vida i és una manera de desenvolupar-nos com a ésser humans dins d'una societat complexa i que necessita que hi sapiguem trobar els nostres encaixos.

En la darrera part de l'article de Francesc Torralba hi trobem la menció de l'obra de Joan Tronto, que a partir del punt de vista feminista, però considerant que tots estem igualment capacitats per l'àrea de la cura i de les tasques que hi van associades, proposa el que en diu caring politics, posar la cura al centre de la vida humana i donar-li el reconeixement social, econòmic i polític que es mereix.

Deixeu-me afirmar que hauríem d'obrir els ulls a la importància de les professions relacionades amb la cura, sovint feminitzades i poc valorades. Aquest no és el tema central de les reflexions del llibre, però aprofito per citar-ho com a tema objecte de discussió, ja que té implicacions molt importants en la configuració de la societat, on la vulnerabilitat d'una part dels seus membres, tema del qual parlaré més endavant, provoca respostes no sempre adequades des de la responsabilitat de la gestió política.

Tancarem aquí aquest apartat sobre la cura d'un mateix i veurem què ens aporta Ester Busquets, doctora en filosofia i diplomada en infermeria, professora a la universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, en la part que desenvolupa sobre la cura dels altres.

En el seu text, el concepte de vulnerabilitat de l'ésser humà és el que més m'ha interpellat: Ser humà és estar sempre a la intempèrie, ens diu la pensadora. Quina frase més punyent i més significativa, perquè sí, perquè som fràgils des de la nostra aparició al món, necessitem la cura dels altres, i per tants, tots rebem cura de part d'algú altre i tots tenim cura d'algú en moments de la nostra vida.

Quantes implicacions té aquesta idea, com situa la nostra fragilitat al centre de la nostra existència i com permet que construïm el nostre lloc al món a partir d'aquesta consideració. Com bé deia Blaise Pascal, la grandesa humana resideix en la capacitat de reconèixer la pròpia fragilitat existencial.

Ara bé, com també recull Ester Busquets, el nostre món occidental no ha fet de la vulnerabilitat i de la fragilitat un element positiu. El paradigma de l'autosuficiència que hem desenvolupat a bastament, fa que infància, vellesa o malaltia ocupin espais sobre els quals caldria que reflexionéssim perquè tots necessitem cures, com ja hem mencionat, i no ens equivoquem, la cura, on l'element de compassió ocupa també un lloc bàsic, és el que manté la humanitat.

I des d'aquesta òptica i enllaçant amb les *caring* polític que hem citat abans és on encaixen de manera evident les paraules que provenen de l'obra de Victòria Camps, *Temps de cures*, on considera que la cura ha de ser present en qualsevol espai de relació social. Camps afirma que "la necessitat de cura és bàsica per a tot ésser humà, i per tant hi ha un dret a ser cuidat i, en conseqüència un deure universal de cuidar. Com tot dret fonamental, el dret a ser cuidat ha d'ésser garantit per l'Estat". Per això una societat veritablement democràtica, considera Camps, és aquella que posa les cures al centre de la seva organització social.

Em permeto citar-vos com a il·lustració d'aquesta idea, la història de l'antropòloga nord-americana Margaret Mead quan una estudiant li va demanar quin era el primer signe de civilització de la humanitat i ella va respondre que era un fèmur que algú s'havia fracturat i va aparèixer curat.

Mead explicava que en el regne animal si et trenques una cama et mors, perquè no pots aconseguir menjar i tampoc fugir dels perills. Per tant, algú va cuidar a qui s'havia trencat el fèmur. Bona lliçó per avui dia, on tants fèmurs trencats en forma de malaltia, fam, pobresa, violència... com diu Busquets, s'estenen pel món.

Us recomano les pàgines que dedica a la paràbola del bon samarità perquè n'extreu un seguit de consideracions molt ben trobades i que us permetran també ampliar la vostra anàlisi personal.

I arribem a la part del llibre, la primera, que ens parla de tenir cura del món, ja veieu que, voluntàriament, he volgut apropar-vos al llibre, des d'un ordre diferent, per construir aquesta reflexió que comparteixo amb vosaltres, des de l'individual al més general, amb perdó per la llicència lectora a aquells que són aquí i que han editat el llibre. No crec, però, que desmereixi en res la vàlua i la qualitat de les aportacions que s'hi efectuen, simplement és una altra manera d'apropar-s'hi.

Javier de la Torre, doctor en dret i llicenciat en filosofia i teologia moral, professor en diferents universitats, des del 2005 treballa a la Universitat Pontifícia de Comillas, ens presenta una lectura de la cura del món des de les aportacions de la bioètica i de la teologia moral.

Les obres de Carol Gilligan, *In a different Voice*, Francesc Torralba, *Antropologia del cuidar*, Ester Busquets, *Ètica del cuidado en ciencias de la salud*, Marta López en *El cuidado, un imperativo para la bioètica* li serveixen per connectar la cura amb l'ecologia, per concloure amb la cura integral del planeta, i que exemplifica amb els disset objectius de desenvolupament sostenible, els coneguts ODS, de NNUU, dels quals tots hem sentit parlar, però que sovint usem com a simple maquillatge retòric per aportat correcció política als nostres discursos.

Pàg 23 i 25, llegir-ne alguns.

Crec que els ODS són una base sòlida per avançar en aquest difícil segle XXI, però hi hem de creure de veritat i fer-ne eina de treball en la concepció de la gestió pública i, segurament, també de la privada. NNUU que conec bé per haver-hi passat alguns anys de la meua vida, no aconsegueix tenir la força suficient per provocar canvis efectius en la geopolítica del món, però aquest també seria un altre debat molt llarg, on discutiríem de les agendes globals versus les agendes locals, conceptes que jo sempre he considerat complementaris i no excloents.

Tornem al nostre llibre, De la Torre ens ofereix en el seu article dues aportacions bàsiques per a nosaltres lectors: la visió de Potter, pare de la bioètica i la visió del papa Francesc al llarg del seu pontificat.

De Potter us comparteixo la reflexió sobre la manera d'entendre la bioètica com a pont, ser pont vers el futur i ser pont entre disciplines. Un autor bàsic per entendre la cura del món, al qual recomano tornar-hi amb calma i llegir la seva obra. Aquí i avui només us llegiré la conclusió que en fa Javier de la Torre en l'apartat que li dedica i com ja he dit abans, com a motivació lectora per aquells que us sentiu més interessants en el tema.

Pàg 35 Conclusió, la Cura del món....

El papa Francesc a Laudato si, aprofundeix en la fragilitat del dèbil i de la Terra.

“No hi pot haver Terra, no hi pot haver sostre, no hi pot haver treball si no tenim pau i si destruïm el planeta”

Pensem amb calma amb les implicacions d'aquesta frase, pensem en el nostre context immediat, però també en altres zones del món i entendrem la profunditat de la reflexió.

I l'autor ens resumeix els elements que integren la cura del món per al papa Francesc:

- la cura comença per escoltar les dades de les ciències
- la cura suposa posar límits al consumisme i al poder tecnològic
- tenir cura és reconèixer el valor intrínsec de tot
- tenir cura del món tot buscant i donant suport a acords i convenis internacionals
- tenir cura del món amb altres tradicions religioses
- la cura com a centre de l'espiritualitat cristiana
- tenir cura des de l'experiència i praxi de les comunitats locals i indígenes

Tot un programa per aprofundir i refer la nostra aproximació al món. Us en recomano la lectura perquè, des de la meua opinió, sereu més savis perquè tindreu més dubtes i també més humils perquè ens situa de manera ferma en el nostre lloc dins de l'univers.

I arribem ara a la part del llibre en la qual l'autor ens parla de les virtuts que cal desenvolupar per tenir cura del món i que vull comentar-vos perquè arribeu a la conclusió que tots nosaltres tenim molt camí per recórrer en aquesta actitud de cura del món, dels altres i del nostre propi jo.

De la Torre cita les virtuts que ell considera que cal desenvolupar per a tenir cura del món:

- Sobrietat i cito les paraules que recull del papa Francesc: Quan les persones es tornen autoreferencials i s'aïllen en les seua pròpia consciència, acreixen la seua voracitat. Mentre més buit és el cor de la persona, més necessita objectes per comprar, posseir i consumir.

Fragment pàgina 48 (de lectura atenta i reflexiva)

- Integració, reconciliació, pau

Viure en pau, amb nosaltres mateixos i amb els altres, implica viure en pau amb el món

Fragment pàg 50

-Humilitat

Una virtut difícil d'exercir, a vegades tenyida de falsa modèstia. La humilitat del cor, des de la bondat essencial, que implica acceptar que som un no-res davant l'infinit, com es diu Pascal

-Agrair, festejar, celebrar

Gaudir de la bellesa d'allò que ens envolta, i superar la temptació del catastrofisme esdevé també un exercici important. Lúcid sí, però també conscient d'allò que la creació ens aporta com a do i com a regal.

-Lucidesa i saviesa

Actitud de mirada àmplia, profunda i integradora. És més savi aquell que sap incorporar els seus coneixements, que aquell que els acumula, sens dubte un missatge important en aquesta època de canvis en el món educatiu, on l'ús de la intel·ligència artificial ens obre un nou paradigma que hem de saber analitzar per poder utilitzar.

-Iniciativa, novetat, empenedoria

La valentia per canviar la nostra relació amb el món, i cito paraules de la Carta de la Terra: Com mai abans....pàg 57

-Generositat i comunitat

Si volem arribar a desenvolupar la cura en el seu sentit més ampli, fer-ho des de la generositat personal i el compromís comunitari, és imprescindible.

I de la Torre acaba, i és d'agrair que ho faci, amb un seguit de pràctiques per a una vida sostenible que són l'element final d'aquesta lectura comentada que he us he proposat.

I què ens recomana l'autor? Doncs aquests hàbits virtuoses, com ell diu, que de ben segur també ens faran pensar en els nostres costums diaris:

-Espai i temps lliure de tecnologia

-Limitar els excessos de treball

-Regulació de la població i les macrociutats

- Reducció del sobreconsum
- Límits a l'individualisme i gaudi egoista
- Pràctiques d'ampliació de la consciència sincrònica planetària
- Pràctiques d'ampliació de la consciència diacrònica
- Pràctiques de reverència per la vida
- Pràctiques familiars i d'amistats
- Pràctiques d'opció preferencial pels més pobres

Us convido a fer-ho des de la lectura del llibre, primer amb paper i llapis al costat, per anotar tot allò suggeridor i després per compartir-ho amb altres persones, en un intercanvi que demostrï que alguna cosa hem après de tot el que vol dir tenir cura de nosaltres mateixos, dels altres i del món.

Gràcies de nou, Excel·lència, per haver-me creat aquest obligació de reflexió, com ja he dit, molt benvinguda en aquest moment de la meua vida, i gràcies a tots vosaltres per la vostra atenció al llarg d'aquesta estona que hem compartit.

I gràcies també per mantenir la iniciativa d'aquest càtedra de pensament cristià perquè ens enriqueix a tots, ja que ens permet obrir nous horitzons de pensament i ens fa avançar cap endavant com a persones dins d'una societat que ens demana ser capaços d'entendre el nostre rol dins de la seva complexitat.

Bona nit

Roser Suñé

Andorra la Vella, 5 de juny de 2023